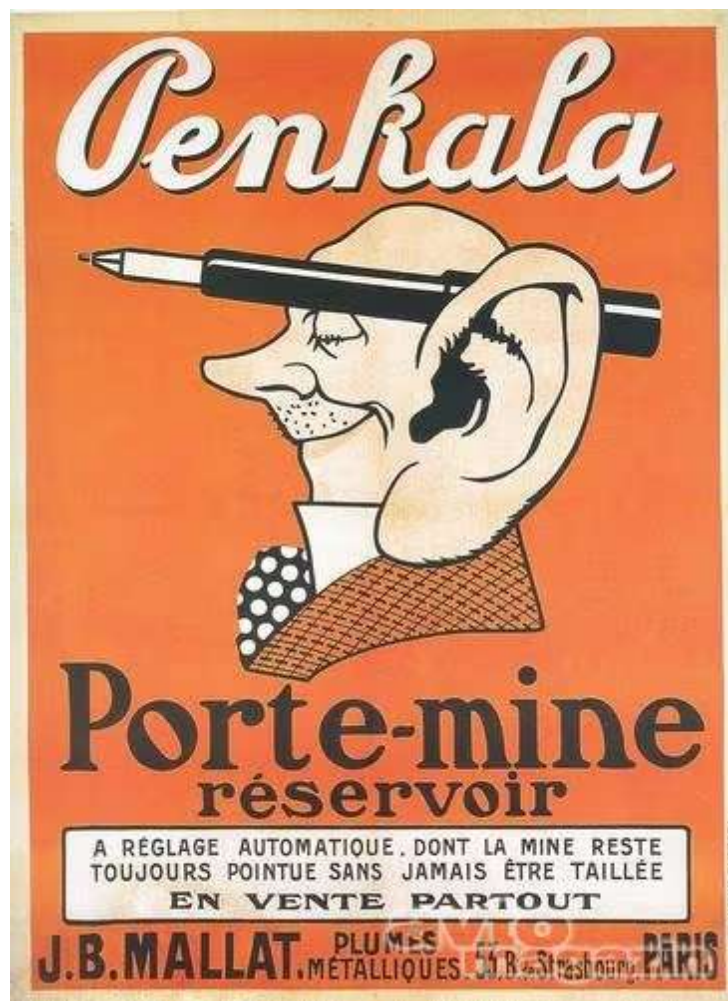

Slavoljub Penkala prvi je objavio "smrt gamadi", a Krepax je bilo službeno ime tamanitelja komaraca, žohara, buba, gnjida, uši, insekata...

Na njegovim fantastičnim izumima zasniva ne samo industrija kemijskih olovaka, već i industrija plavila za veš, termoforma, industrija za zaštitu od insekata koju je duhovito nazvao „Krepax“!

Čak 800 radnika dnevno gablalo je u njegovoj zagrebačkoj tvornici svega i svačega.

Mayer iz Wolfenfelda ukrao mu je skicu patenta za gumeni jastuk napunjen vodom koji grije zladne noge i na Penkalino zgražanje počeo ga industrijski proizvoditi.

POGLEDAJTE SVE FOTOGRAFIJE (6)

7. 9. 2025

OSMI NASTAVAK: PENKALA, KEMIČAR-VIZIONAR

Napisala: Anđella Mustapić

Kao dijete, **Eduard Slavoljub Penkala** je u rodnom Liptovsky Mikulašu pokušavao presjeći uzduž drvenu olovku, da bi, kako je govorio majci Emiliji, vidio njezino srce. U Zagrebu je, kao tridesetpetogodinjak, uspio izraditi od ebonita i olovku i njezino srce, grafitnu minu, čime je zadužio cijeli svijet i potvrdio mišljenje velikog **Michela de Montaignea** da „igre dječaka nisu igre“, da ih, štoviše, „treba smatrati njihovim najozbiljnijim djelima“. Iz zagrebačke Tvornice Penkala izvozilo se u više od 70 država svijeta, što je za tadašnje gospodarske prilike također bio svojevrstan rekord.

Natjecao se sam sa sobom i to od malena

Međutim, Penkalin inovativni duh kao da se natjecao sam sa sobom. Prije mehaničke olovke, zbog koje se smatra jednim od najznačajnijih izumitelja na svijetu u prva dva desetljeća XX. st., Penkala je 1903. patentirao u Kraljevskom patentnom uredu u Budimpešti svoj senzacionalan, ali za njega i katastrofalan, izum termofora. Zašto katastrofalan?

Zato što se skice tog Penkalinog izuma dočepao stanoviti Mayer iz Wolfenfelda i vrlo brzo ga počeo proizvoditi, naravno, pod svojim imenom. Tako je započela s radom velika svjetska industrija koja se i danas smatra vrlo unosnom.

I prava četkica za zube njegov je izum, rotirao ju je

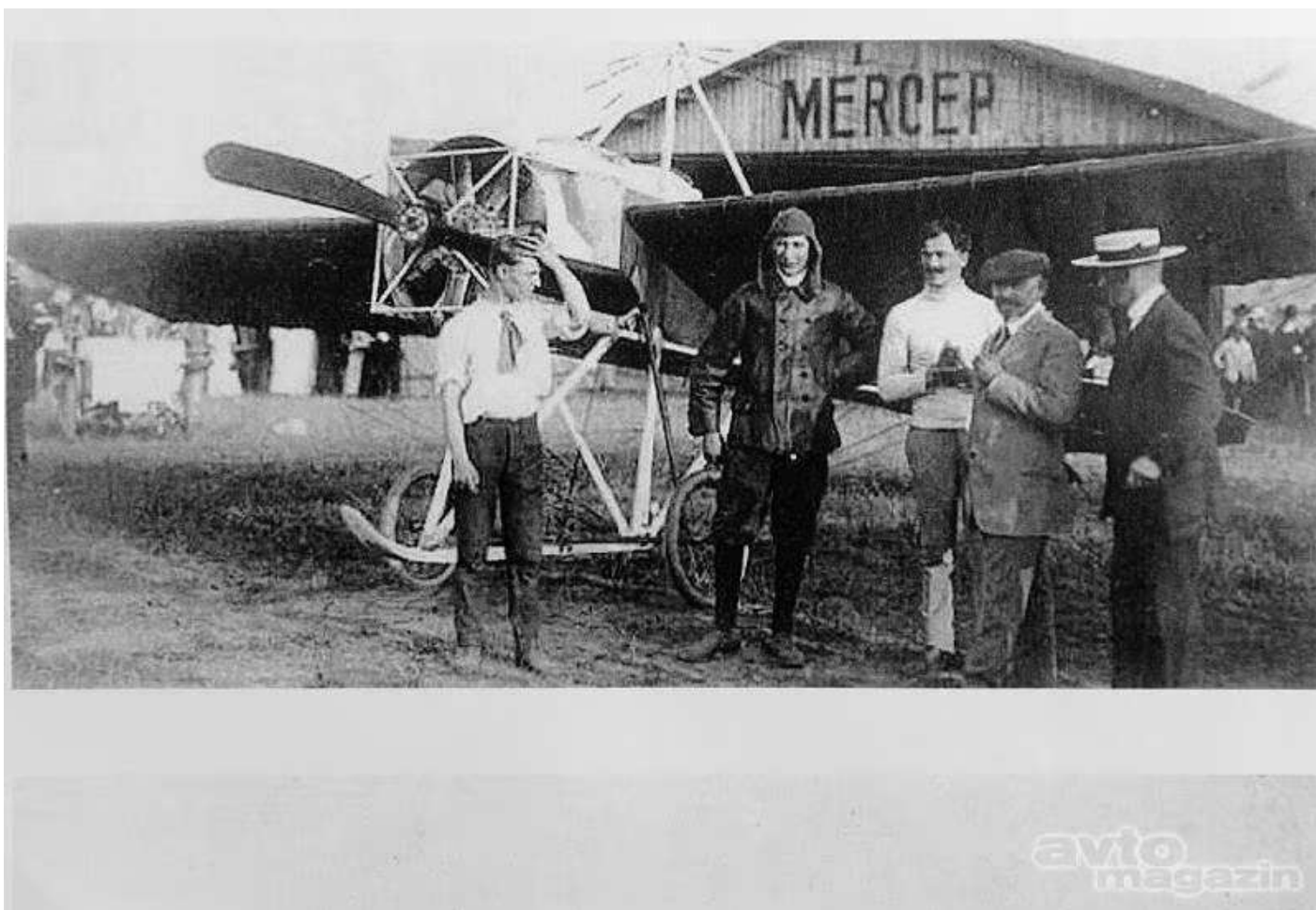
Do Penkalinog vremena, svijet je prao zube drvenim četkicama s prirodnom, najvjerojatnije svinjskom dlakom. Godine 1905. Penkala je patentirao svoj izum prve rotacione četkice na svijetu, koja je, što je karakteristično za sve njegove patente, radila na vrlo jednostavnom principu: dvije četkice spojio na dva unakrsna držača, koja su pritiskom rotirala četkice „desno-lijevo“. Sličan princip je, recimo, kod današnjih „žlica“ za sladoled, čijim se aktiviranjem vade kuglice sladoleda. Nažalost, izum je ostao samo u patentnom spisu i probnom modelu koji nije sačuvan, ali se na tom revolucionarnom izumu zasniva najsuvremenija industrija četkica za zube na električnu struju i na baterije.

Na Penkalinim fantastičnim izumima zasnivaju se nedvojbeno još nekoliko svjetskih industrija: industrija kemijskih olovaka, industrija plavila za veš, industrija za zaštitu od insekata koju je duhovito nazvao „Krepax“, a bila je zapravo njegov odgovor na fobiju koju je stekao na čestim poslovnim putovanjima, na kojima su, po restoranima i hotelima, paradirali raznorazni kukci, i u tolikom broju da je Penkala bio donio čvrstu odluku da ih konačno uništi. I „Krepax“ je uistinu značio „smrt gamadi“.

Nepoznato je da je Penkala izumitelj ksilolit, tzv. kameno drvo, odnosno umjetne kamene mase napravljene od strugotina drveta i magnezija kita, u ono vrijeme vrlo praktično rješenje za impregnaciju željezničkih pragova, što ih je štitilo od truljenja zbog parazita i atmosferskih utjecaja. Izumitelj je uskotračne brdske željeznice, zatim uređaja za protok tekućine...

Bio je u potrazi za baterijom velikog kapaciteta

Kao kemičar, eksperimentirao je s kemijskim tvarima u želji da izumi bateriju čiji će izvor električne struje biti što većeg intenziteta. Proučavao je sustave elektrolita, i rezultat tog njegovog kemijskog pokusa je smjesa mangan-dioksida, acetilenske čađi, izvrsnogelektričnog provodnika... u Penkalinoj zaostavštini pronađena je i skica „vječne dinamo-baterije“, koju, nažalost, nije uspio praktično realizirati.

Kao izumitelj, Penkala je bio vizionar, unaprijedio je svjetsku kulturnu baštinu, njezinu povijest, ali je, prije svega, bio zainteresiran za rješavanje tzv. malih problema svakidašnjeg života. Za njegov izum „pleba“, najpopularniji što se tiče kućanstva, inspirirale su ga pralje na potoku koje je viđao u svojim šetnjama. Shvaćajući težinu toga posla, a iskričav po prirodi svoga dara, smislio je ekološki preparat koji je davao gotovo isti učinak kao i kemijski. Jednom prigodom, u zagrebačkoj Tvornici Labud, kemičarka **mr. sc. Mila Nuber** pozvala je na demonstraciju, objasniši „malu povijest“ velikog i nezamjenjivog izbjeljivača veša:

*- Nazvao ga je „pleba“, a narod „vešplav“, prvi ga je proizvodio u Europi od indigo biljke koju je uvezio iz Indije. Za deset dekagrama praha dobivenog destilacijom, trebalo mu je 42 kg biljke. A bez „plebe“ nije se moglo zamisliti niti jedno kućanstvo. Proizvodio ih je u obliku plavih kuglica koje su se pakirale u male kutijice kao za šibice, a na poledini su imale uputu kako se koriste: nekoliko kuglica žene su stavljale u platnene vrećice, koje su same izrađivale, zatim uranjale u vodu u koju su potapale oprani bijeli veš. Značaj „plebe“ bio je u tome što se njegovim izumom gotovo iskorijenilo izbjeljivanje veša kloriranjem, koje je bilo agresivno i uništavalo tkaninu. Pojašnjeno, plavljenjem, veš je bio naprosto obojen bez ikakve kemijske reakcije ili oštećenja tkanine. Zanimljiv je podatak da se to sredstvo, minijaturene plave čestice, i danas miješa diljem svijeta u deterdžente za pranje veša. - Takvih je patenata moj tatek imao na desetine – rekao nam je jednom davno izumiteljev sin **ing. Krunoslav Penkala**.*

Tatek je zbilja znao dobro mućkat

– Jednom je apotekaru izumio recept kreme za dame kojim je on, na kraju, kupio dvorac u Varaždinu. Za ljude koji su patili od reume, tatek je „smučkao“ čudotvornu kemijsku tekućinu na bazi radija, koju je nazvao „Radium D Vinovica“.

Za tim radioaktivnim „lijekom“ vladala je tolika pomama da je obiteljski arhiv prepun pisama iz Prvog svjetskog rata, u kojima su ljudi pisali majci:

- „Molim te lepo, daj reci svom mužu nek mi pošalje barem pol deci te tekućine, jer od bolova više ne mogu izdržati“.

Napomena uredništva:

Serijal od 10 nastavaka o životu i djelu genijalnog izumitelja Eduarda Slavoljuba Penkale, autorice Anđelke Mustapić, koji objavljujemo iz dana u dan, od 1.do 9. rujna 2025.

Napomena autorice: cijeli serijal „Penkala: od genijalnog izumitelja i kulturne baštine do zaborava“ nastao je i objavljuje se uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz Programa za poticanje novinarske izvrsnosti.

Tagovi:

8. NASTAVAK

PENKALA

SLAVOLJUB EDUARD PENKALA

Pročitajte i ovo:

Cijeli svijet piše kako je Zagrepčanec zamislio! Po penkali, kravati, Šukeru i Modriću svi nas znaju - penkalomanija je bila fenomen, a u nas najveća tvornica olovaka na svijetu

Tajna svih njegovih tajni je izum Pelikan nalivepera model 100! I s njime je proslavio u svijetu Zagreb i Hrvatsku kao „Domovinu penkale“, a bez njegove klipse nema ni dobre "pisalice"

Bastardi, fačuki i kopilad na 4 kotača su sve samo ne neželjeni, sve prednosti auta s više pogona, vodič za izbor hibridne tehnologije obzirom na troškove

Nekad metla i krpa, danas mobitel i ekrani! 3 vještine koje su djeca u Jugoslaviji savladala, a današnja djeca više ne znaju

Startnews.hr

[Impressum](#)

[Opći uvjeti korištenja](#)

[O kolačičima](#)

[Pretplata](#)

START NEWS d.o.o.

